

TELEGRAFUL ROMAN.

Tipare Marția, Joi și Sâmbăta.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidiecezane Sibiu, strada Măcelarilor 45

Correspondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 45
Epistolele nefrancate se refuză — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori
15 cr., rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr.
pentru fie-care publicare.

Situațiunea în Sârbia.

Sârbia, tinerul regat de la granițele de mătădi ale monarhiei noastre, se află de present în o grea crășă internă, una dintre cele mai grele, ce pôte să sbuciume un stat constituțional. Evenimentul cel mai însemnat, mai nou este, că ex-regele Milan a părăsit Parisul și Duminecă a sosit în Belgrad. El a fost chemat de fiul seu, Alecsandru, care în incurcările interne nu mai scia, ce să facă și încătrău să dea. Și Milan s'a grăbit a veni ca să stea în ajutor fiului seu cu sfatul și să dea lucrurilor éráși mersul lor normal, ce de un timp încóce s'a conturbat cu totul.

Trei partide politice de frunte sunt în Sârbia: radicalii, progresistii și liberalii și agitația și conflictele s'au produs, se produc și sunt acute și luptele politice duse până la cuțit și Sârbia ajunsă aproape de un rășboi civil, tóte din cauza pasiunii de partid neînfrăte și pătimașe a fiecăreia din cele trei; ele nu stau față în față ca neste contrari loiali, cari se combat cu sinceritate, fără ură și patimă, ci sunt dușmani neîmpăcați, cari se persecută unii pe alții cu fer și foc și se par a nu fi cetățenii aceleiași patrii, fii aceleiaș națiuni.

Acum este conflictul între rege, respective dinastie și între radicali, cari sunt la putere. Regele Alecsandru prin Aprilie a. tr. când a destituit regența și s'a declarat de maiorean, a făcut cauză comună cu radicalii și i-a ajutat la putere. Acest fapt l-a făcut pe rege foarte poporal, căci partidul radical este un partid mare și lăpăt. Lumea credea acum, că Sârbia va avea liniste internă. Dar ura de partid, patimile și pasiunile éráși s'au ivit.

Partidul radical, ca și mai înainte, a inaugurat o eră curat de partid: a început a persecuta pe partidele contrare și cu deosebire pe liberali, dându-le împrumutul, radicalii

erau în tóte favorisați, liberați de sarcinile publice și împărtașiți per abusum din averea statului, érfostul minister liberal Avacumovici este dat în judecată, învinuindu-se cu lucruri, pe cari în parte le comit acum radicalii. Urmarea la tóte aceste a fost, că administrația s'a împedecat, vistieria statului a săcat, s'au făcut datorii și oficialii și miliția nu se pôte salarisa. Cu un cuvânt starea Sârbiei a ajuns la marginea prăpastiei.

În astfel de împrejurări regele a văduț, că cu radicali nu pôte să se guverneze Sârbia în modul de până aci și ar fi voit să se scape de ei. Dar cum, căci radicalii sunt puternici și ce guvern să constituie în locul lor? Pentru acesta sunt mai multe combinații. S'ar pôte constitui un guvern din opoziție, dar progresistii sunt prea slabi, ca partid, érfostul liberalii sunt pe banca acusaților. Astfel aci sunt puține prospecte. S'ar putea compune un minister de coaliția, din diferite partide sau apoi când nici o cale alta n'ar fi, s'ar pôte suspenda constituția și țara să se supună unui regim militar, miliția și în special oficerimea fiind foarte adictă regelui și dinastiei.

Ca să alégă una din aceste căi și respective să scape Sârbia de rășboiul civil, dinastia de cădere, a venit Milan în Sârbia.

Ministerul radical Gruici, îndată ce a fost înscințat din partea regelui, că el a chemat pe părintele seu acasă, a demisionat, înainte de-a sosi Milan la Belgrad și și-a motivat demisiunea cu aceea, că intrarea lui Milan în Sârbia este contrară unei legi pozitive și anticonstituționale.

Prima nisuință a lui Milan este a împăca pe fiul seu cu radicalii și pentru aceea a și conferat cu conducătorii radicali și a pretins de la radicali, ca în mai multe cestuni să urmărescă altă politică, anume să înceteze cu intoleranța față de cetățenii, cari nu sunt radicali, să sisteze procesul Avacumovici, ministrul de rășboi să nu fie

om de partid, ci om de încredere ales de rege, în afacerile esterne voința regelui să fie decizătoare, precum și la armată etc.

Telegramele sosite, anunță, că radicalii nu primesc aceste puncte; în acest cas se dăce, că regele va forma un minister de coalițiune, în frunte cu ambasadorul sârb din Viena, Șimici, care se bucură de iubirea tuturor partidelor și de grația regelui Alecsandru. În cazul estrem să va forma un cabinet de oficeri.

Să crede însă, că va succede ministerul de coalițiune. Va pôte însă ore acesta să se susțină și ore radicalii, cari se simt în putere, să vor supune, ori vor încerca a produce tulburări?

Lucrările trebuie să se decidă în curând într'un fel: crisa este la culme.

Politica bisericăscă a sârbilor.

„Branik” din Neoplanta din incidentul mariei adunări catolice, provóca pe sârbii a ține și ei o astfel de adunare confesională, în care să protesteze contra proiectelor bisericăscii, dar în special contra proiectului căsătoriei civile. Afară de romano-catolici dăce „Branik”, nici o confesiune n'are așa mari cauze de a protesta contra acestora, ca credincioșii bisericii gr. or. fiindcă reformele proiectate amenință și naționalitatea.

Sârbii gr. or. fără deosebire de partid să ție o adunare de protestare, cu episcopatul în frunte; dacă rom. cat. au făcut acesta, pentru să nu o facă și sârbii? încheie „Branik”.

Proteste sasilor. Suspendarea cătorva învățători sasi de pe la Bistrița din cauza limbei magiare a pus în mișcare pe sasi și i-a determinat a protesta după cercurile lor bisericăscii contra acestei proceduri. „Budapesti Hirlap” publică două astfel de proteste, din Oraștie și Cincul-mare-Agnita. Vom reveni.

Repriviri.

(Încheiere.)

Anul 1893 a creat scólelor noastre o situațiune de tot critică.

Vom face începutul cu articolul de tege XXVI din 1893, care regulază salarele învățătoresci.

Legea despre care vorbim va fi fatală pentru scóle și învățători. La scólele unde salariul învățătoresc nu se pôte acoperi din mijlocele proprii cu suma de 240 va suplini până la suma normală de 300 fl. statul, însă pentru această împlinire statul și aróga drepturi atât la instituirea, cât și la disciplinarea învățătorului, drepturi, cari lovesc adănc în autoritatea garantată bisericelor.

În instituirea de învățători în sensul acelei legi sunt de a se observa următoarele: Confesiunea pune la cale alegerea după normele sale, pre care apoi trebuie să o înainteze la ministrul de culte și instrucțiune publică spre suprarevișune și aprobare. Dacă ministrul are obiecțiuni contra alesului învățător, obiecțiuni din punct de vedere al legii (aci se înțelege — credem noi — cualificațiunea învățătorului) sau din punct de vedere al statului, atunci el provóca pe autoritatea bisericăscă, ca în termen de 30 de zile să facă altă alegere, și se o promoveze din nou spre suprarevișune și aprobare. Dacă acuma confesiunea fie din lipsa de candidați, fie din alte cauze nu pôte face alegerea cea nónă sau dacă ministrul și față cu persóna eșită din a două alegere va avea obiecțiuni atunci confesiunea își perde dreptul de a mai alege pe învățător. În sensul legii la o asemenea scóla denumesce ministrul pe cine voesc, și supremei autorități bisericăscii îi se mai lasă dreptul de a se declara în termen preclus cu privire la persóna celui instituit.

La asemenea trist rol sunt umiliți archiereii români.

Și mai desastroase pentru noi sunt dispozițiunile privitoare la disciplinarea învățătorilor.

La cererea ministrului autoritatea bisericăscă e datore să introducă cercetarea

FOIȚA.

Documente pentru limbă și istorie.

Un manuscris în limba Macedo-română.

(Urmare.)

Diak. Pentru sânta kasa acista, și pentru ce, kariu ku kredincă, ku kucernie, și ku frika Zeului întrăîntrănsa, Domnului să ne rogēm. Kântar. Domne misele.

Diak. Pentru ka să ne skapēm de tot nekaslū, nirăirēa, și nevoēa, Domnului să ne rogēm. Kântar. Domne misele. Mare.

Rogăciunēa preinfaciarei după punerēa zeestilor donuri pre sânta Mēasā, karēa zice Popa incet.

Domne Zeule atotcēnētorule, unele Sante, karele primestē arzēmintē de laudā dela kariu te kiēmā ku totā inima, primestē și rogăciunēa nostrā a pekatoșilor, și o dū kătrā sântul tēu arzel, și indestulēază pre noi a aduce cie donuri, și arzēmintē spirțuali pentru pekatele nostre, și pentru nestiincele poporlū. Și ne digneste să aflēm don inântēa tēa, ka să fie cie bineplakut arzēmintul nostru, și spre aciste donuri puse inainte, și spre tot poporul tēu.

Diak. Apārā, mântueste, misele, și vegle pre noi, Zēule! ku donlu tēu.

Kântar. Domne misele.

Diak. Zioa totā, desevarșitā, sântā, paciuitā, și fōrā de pekate, la Domnul să cerem. Kântar. Dāne Domne.

Diak. Anger paciutor, kredincios, indereptator, veglēator sufletelor, și trupurilor nostre, la Domnul să cerem. Kântar. Dāne Domne.

Diak. Lasarēa, și liertarēa pekatelor, și smențelor nostre, la Domnul să cerem. Kântar. Dāne Domne.

Diak. Cele bune, și folositoare sufletelor nostre, și împakarēa lumēi, la Domnul să cerem. Kântar. Dāne Domne.

Diak. Cel altu timpu a viacei nostre în pace și intru kaincā să severșim, la Domnul să cerem. Kântar. Dāne Domne.

Diak. Severșit krestinesku viacei nostre, fōrā dorere, nerușinat, paciuit, și respunsu bun la infrikoșeatlu judeciū a Hristoslū, la Domnul să cerem.

Kântar. Dāne Domne.

Diak. Pre prēasanta, korata, prēabinekuventata, mārta Stēpana nostra Zeunaskētorēa, și totudeuna verginēa Maria, ku tocī Sāncii să reinimēmū

pre noi ēnșine, și unul ku altul, și totā viaca nostrā Hristoslū Zeu să dēmu. Kântar. Cie Domne.

Popa. Ku indurările ununaskutlū Iiulū tēu, ku karele binekuventat esti ku prēasantal, și bunlu, și viacā fakētorlu Spirtul tēu, akum, și totudeuna, și în vietele vietelor. Kântar. Amin.

Popa. Pace totolor. Kântar. Și Spirtul tēu.

Diak. Sō amēmu unul pre altul, ka într'un kugēt sō măturimu. Kântar. Pre Tatāl, pre Fiul, și pre Sântul Spirtu, Treimēa de unā fincā, și nedesparcitā.

Popa se inklinā de treori, și zice incet de treori.

Te voiū amā, Domne! vērtutēa mēa, Domnul ē intarirēa mēa, și refuga mēa.

Ėarō Diakonlu basia Orariul seu, se inklinā de treori, și zice:

Ușile, Ușile, ku incelepciune să luām aminte. Cred intrunul Zeu Tatāl.

Și după severșirēa sântului Simbol, zice Preotul din Altariu.

(Va urma.)

disciplinară contra învățătorului ajutat de cătră stat. Sentințele aduse în asemenea procese trebuiesc trimise la ministrul, care poate pune la o parte sentința pronunțată de cătră bisericii, și poate ordona cercetare nouă și aducere unei nouă sentințe, care se face cu conlucrarea unui membru din comitetul administrativ comitatens.

Disciplinarea învățătorilor dela scolele confesionale se și ia din mâinile bisericești, anume dacă în termen de 14 zile dela primirea ordinului ministerial autoritatea bisericească de fapt nu a intentat procesul sau dacă în termen de 3 luni cercetarea nu e terminată, și dacă în termen de 14 zile sentința pronunțată nu se trimite la ministrul, în aceste cazuri procesul se ia din mâna bisericești și se dă comitetului administrativ din comitat.

Din capul locului se pune la o parte biserica și procesele disciplinare se dau în mâna comitetului administrativ din comitat pentru tendință contra statului. Învățătorii învinuși cu acest delict sunt dați din capul locului comitetului administrativ din comitat.

Este deci ca și luată din mâinile bisericești instituirea și disciplinarea învățătorilor dela acele scole, cari ca din grație vor fi subvenționate de cătră stat.

Sub păcatul: tendinței contra statului învățătorii sunt dați pradă curentului bolnavicios de aghi, sunt puși la dispozițiunea administrațiunei, și noi cari cunoștem curentul, și forța cu care e el mănăat, ne îngrozim de urmările nefaste ale acestei legi.

Anul 1893 nu s'a mărginit numai la relele din această lege.

În sensul legii de pensiuine, (art. de lege XXXII: din 1875) învățătorii trebuie să între ca membrii la fondul de pensiuine.

Deși legea dă bisericești nostre dreptul de a susține fondul seu propriu pentru pensionarea învățătorilor, guvernul în executarea legii i-a denegat acest drept. Cestiunea e încă pendentă la guvern, de fapt însă legea e executată, și învățătorii noștri au fost înrolați la fondul de pensiuine al statului.

Candidații noștri de învățători în parte considerabilă s'au recrutat și se recrutează încă și acuma dintre clericii absolvenți, cari după absolvare se aplică ca învățători, până când ajung în vre-o parohie, și de fapt aproape pretinderea cei mai esceleți învățători de ai noștri sunt dintre clericii, cari și în virtutea calificațiunei lor superioare sunt de a se considera ca cei mai buni.

În considerarea acestei stări de lucruri în biserica noastră guvernul țerei din indemn propriu a emis o ordinațiune care regulază pozițiunea învățătorilor clericii față cu fondul de pensiuini.

Ministrul de culte de atunci Augustin Trefort — a dispus ca la fondul de pensiuine al statului se fie constrinși și acei învățători, cari au absolvat cursul clerical, la cazul însă, când ei părăsesc cariera de învățători, făcându-se proci, li se restituie banii solviți în fond, dar fără interese.

În motivarea sa ministrul și trage sēma cu starea de lucruri din biserica noastră, reflectă la normele nostre bisericești, cari dispun, ca clericii până la intrarea în vre-o parohie să facă bisericești serviciu ca învățători; reflectă la planul de învățământ din seminarele nostre, în care studiul pedagogiei e luat și la clericii între obiectele de învățământ; în fine ministrul enunță, că numai așa se poate face dreptate, dacă clericilor învățători la intrarea în cler li se restituie sumele solvite la fondul de pensiuini.

Dispozițiunea această ministerială a existat 12 ani.

În primăvara acestui an cetim în foia oficială de publicațiune a ministrului de culte o ordinațiune, care scoțe din valoare ordinațiunea de sub întrebare, dată sub Trefort. Și ca lovitura se fie și mai simțită, ordinațiunea de acuma în aplicarea se se estindă și asupra acelor clericii învățători, cari au intrat în fondul de pensiuini pe când era în valoare ordinațiunea de sub Trefort, și prin care statul le-a garantat restituirea sumelor solvite.

Se mai continuăm cu fructele anului 1893.

În virtutea articolului de lege XXXVIII în 1868 § 133 pentru cariera de învățători se prepară candidații în institute publice de învățământ sau pe cale privată. Capabilitatea o probază prin facerea unui examen.

În sensul articolului de lege XVIII din 1879 candidații de învățători trebuie se facă examen și din limba magiară cu concursul și în prezența inspectorului regesc de școlă, comitatens, sau a unui comisariu ministerial.

În anul acesta la examenile de calificațiune dela seminariul nostru archidieceșan comisariul guvernului a prezentat un ordin dela ministrul, în virtutea căruia din limba magiară n'au admis la examen nici pe clericii noștri, nici pe candidații pregătiți pe cale privată.

Autoritatea bisericească nu are cunoștință despre acel ordin ministerial, care scoțe legea din vigore.

Aceste le punem în generalități în sarcina anului 1893.

Ar mai putea veni încă legea cea nouă (art. XXVI din 1893) și anume aplicarea ei. Această lege în § 13 codifică „tendința contra statului“, ca învățători se scie de ce se se ferescă.

Pe baza acestei legi sunt suspendați din oficiu 4 învățători din Borgo-Prund, dela o școlă susținută din fondul grănițesc, și ei sunt suspendați la ordinul ministrului pentru delict comise în a n t e de promulgarea legii.

O amintim această numai spre a caracteriza cruzărea, cu care legea se pune în practică.

Comentariu nu facem, vor face binevoitorii cetitori.

„Dreptatea“.

Noutăți.

Din Făgăraș. În ședința comisiunei administrative ținută Sâmbătă în 20 st. n. s'a ales de forestieriu cercul pentru cercul Făgărașului și Arpașului un anumit „patriot“ Zankó. Atât în puterea legii cât și a ordinațiunei ministeriale acest drept compete comunelor și singuraticilor proprietari, cari au a efectui alegerea în timp de 60 zile după provocarea comisiunei administrative respective a comisiunei silvanale. Deoarece alegerea este dovedită călcare de lege deoparte, ér de altă parte e un act de violență și în contră cu interesele comunelor și proprietarilor, cei interesați ar trebui să se adune fără amânare și să facă recurs la ministrul de agricultură, ca arătându și dreptul să și potă avé pe omul care cugetă, că va servi cu mai mare trageră de inimă interesele lor. Asupra acestui cas atragem atențiunea conducătorilor din Făgăraș, a preoțiței din provincie. Terminul de recurs espiră în 3 Faur st. n.

* * *

Mituire. În zilele trecute foile din Bpsta au surprins lumea cu o afacere de mituire, care a provocat mare senzațiune în toate părțile. Deputatul din partidul apionist Linder a scos dela archimandritul Geramis Petrovici administratorul episcopiei St. Andrei 5000 fl. pe cuvânt, că va mijloci totul ca al gerea s'a de episcop să se întărească cât mai îngrabă, mituind pe consilierul ministerial D Szüry. Lucrul însă s'a descoperit, dovedind că consilierul ministerial n'a primit nimic, ci Linder a păștrat pentru sine banii. Descoperirea s'a făcut astfel: Petrovici s'a prezentat la consilierul Szüry să-l rōge ca să nu mai trăgăneze afacerea și totdeodată își ceru scuse că nu i-a putut face un dar mai mare Consilierul a bănuț lucrul și întrebându-l ce fel de dar, Petrovici a răspuns, că Linder a luat dela dēnsul pe sēma consilierului un libel de 5000 fl. Consilierul a răspuns, că nici nu cunoșce pe Linder și că afacerea cu numirea de episcop nu compete dēnsului. Consilierul Szüry a și publicat convorbirea cu Petrovici subscrisă de Petrovici în fața unui martor. Contra lui Linder care a trehuit să iasă din partid s'a introdus cercetare.

* * *

M. Sa regina României. Sē telegrafază din Segenhaus, unde se află M. S. regina, că starea sănătății M. Sale merge spre bine.

Această veste nu pōte de cât să înveselască pe toți românii.

* * *

Cum se înstrețineză moșia. În 22 l. c. n. s'a licitat la Beclean domeniul dela Ciceu-Cristur al fondului de stipendii grănițesc din Năsăud. Licitațiunea s'a făcut în ordin ministerial și cu desconsiderarea protestărilor celor 60,000 români, ca proprietari ai fondului. Licitanți au fost fișpanul conte Paul Bethlen și avocatul Coroian. Coroian, ca plus oferent a cumpărat domeniul cu 90.000 fl. și 1 cr v. a. Domeniul era judecătoreșce prețuit cu 157.003 fl.

* * *

Gimnasiul din Beiuș. „Dreptatea“ primesce din Arad următoarea scire: „Am informațiune pozitivă, că directorul gimnasiului din Beiuș, dl Ioan Buteanu, a fost amovat din postul său, în urma unui ordin ministerial, din simpla pricină, că numitul director — provocându-se la lege și la drepturile institutului, s'a împotriviț a redacta „Raportul“ gimnasiului în limba magiară, cum i s'a mai cerut și din partea ministrului Csáky. Foile magiare, voinde să suprimă adevărul, se sugrumă dreptatea și se acopere rușinea de pe fața ministrului, trimit veste în lume, că directorul s'a retras în urma unei bōle de ochi, de care ar fi suferind, ceea ce nu este adevărat. Adevărul e, că unicul gimnasiu românesc ce-l mai avem în Ungaria, e bōlă grea în ochii ministrului Csáky“.

* * *

Pensionări cu ridicata. În foia de „Duminea“ din Timisōra cetim: În urma ordinațiunii date de ministrul de culte și instrucțiune publică din Bpsta, referitor la cauza învățătorilor, cari n'au diplomă și nu sciu vorbi ungurește, conscrierea și pensionarea acestora s'a pornit de a lungul și latul țerii. Comitetul admnistrativ al comitatului Torontal a hotărît dimiterea alor 20 de învățători activi pe teritoriul aceluși comitat, cari însă n'au nici diplomă, nici posed limba magiară, și a făcut dispozițiuni ca cei mai bătrâni să fie pensionați. — Comitetul administrativ al orașului municipal P a n c i o v a în ședința sa mai recentă a făcut dispozițiuni în asemenea direcțiune, pensionând pre cei șapte învățători activi pe teritoriul aceluși oraș, cari însă n'au nici diplomă, nici nu vorbesc limba magiară.

* * *

La afacerea Bokros. După cum anunță foia „Magyarország“ a fost falsificat Aleșiu Bokros două poliție de 26.000 fl. pe numele ministrului Andrei Bethlen.

În ședința din urmă a dietei ungare s'a făcut propunerea, ca dieta să stergă din procesul verbal luarea cu regret la cunoștința morții deputatului Bokros.

* * *

Jidiovii din România. Foile patriotice din Budapesta aduc scirea, că în România s'a formst o „societate scolară pentru jidovimea din România“. Ea are de scop a înainta și a ajutama pe jidovi pe terenul instrucțiunei. Comitetul executiv a dat un apel cătră toți israeliții „de aici“ (din Ungaria) ca să vină în ajutoriul israeliților din România Diariul „Revue D'Orient“ și închee astfel notița, ce o ia despre această cestiune:

Suntem curioși a vedé, dacă confrății noștri de preste Carpați vor mai vorbi despre barba și despre despotismul barbar, care este contra civilizațiunei și libertății „micului Paris oriental“.

Noi însă credem, că jidovimea din România mai [vērtos după-ce „patrioticii jidovi și confrăți magiari“ vor subscire liste de contribuire, nu vor mai face-o această!?

* * *

În cestiunea naționalităților comitatului Solnoc-Dobăca asemenea a trimis o adresă dietei. În adresă se dice, că de libertatea (?) de care se bucură presa, naționalitățile abuzază și astfel ar fi de dorit, ca să se revisuie legea de presă în acel sens, că acela, asupra căruia cade responsabilitatea, să nu potă scăpa dinaintea justiției. Legile nostre, se dice mai departe, au dat drepturi estinse singuraticilor, corporațiunilor și confesiunilor pe terenul instrucțiunii, dar nu s'au îngrițit, ca prin aceste și scopul să se ajungă. Anume se observă cu de-

osebire la naționalități, că corporațiunile chemate pentru promovarea instrucțiunei, nu se nisuesc a promova cultivarea poporului. Astfel este de lipsă, ca statul să ia în mâinile sale conducerea instrucțiunei sau să esercite o mai mare influință, ca până acuma a supra școlilor.

Sunt bătuți la cap „patrioții“ din Solnoc-Dobăca!

* * *

Un câștig de un milion de franci. Deunădi s'a tras la Saragozza marea loterie națională. Premiul principal de 1 milion de franci l'a câștigat un măcelar, care a devenit eroul țilei. Diarele ilustrate i-au pus portretul și i publică biografia. Măcelarul a dat 2000 de franci casierului, care i-a plătit câștigul și 1000 unui orb, care striga la pōrtă numerile câștigătoare. În ziua câștigului, el a distribuit gratis carne în totă mahalaua lui și a fāgăduit, că dară și la anul va câștiga tot un milion, atunci va da de mâncare 3 zile la toți locuitorii din Saragozza.

† Cas de mōrte. Miercuri după amēdi fālfaia pe edificiul „Albinei“ stindardul negru. Un vrednic membru din direcțiunea acestui institut de economii și credit, notariul public din Oravița Dr. Aureliu Maniu, după o vieță mănōsă s'a mutat la cele eterne.

*

— În 8 luna curentă a rēposat în spitatul civil din Sibiu în urma aprinderii de plumăni Ioan Zaharia, pedagog în cursul III-lea din Ludișor, în etate de 21 ani. În 10 l. c. s'a făcut înmormēntarea, participând corpul profesoral și elevii seminariului, cari au depus pe cosciug și o frumoasă cunună cu pantliță trei-culori.

* * *

Interesul americanilor față de instituturile culturale. În decursul anului trecut în Chicago s'a contribuit pentru scopuri de binefacere — știință și artă — suma de 2,800,000 dolari. Pentru museul columbian a contribuit singur Lr. Field suma de 1,000,000 dolari. Pentru institutul de artă a contribuit D-na Field 300,000. Pentru universitatea din Chicago a contribuit: Mr Ryeton 100,000. Mai mulți înși pentru diferite școli, institute teologice și spitale au dat sume enorme.

Adunarea generală.

a reuniunei învățătorilor gr. or. din distr. XI al Făgărașului.

„Țara-Oltului“ Decembre 1893.

Onorată redacțiune.

În cele următoare îmi iau voie a vē raporta despre adunarea generală din est-an a reuniunei învățătorilor rom. gr. or. din districtul XI al Făgărașului, ținută în comuna Cața, la 29 și 30 Novembre.

Spre a mulțumi curiositatea celor interesați, anticipez că adunarea a fost bine cercetată, lucrările în ordine parlamentară conduse și rezolvate; ér primirea ce ni s'a făcut de cătră locuitorii, de acolo dintre cele mai bune, ce am esperiat pe alte locuri.

Încă de Duminecă de 28, apositolii dela margini au început a sosi la marginea ostică a raionului reuniunei nostre, în brațele deschise a le parochienilor noștri de acolo, geloși care de care a primi câte unu-doi apostolași, spre a-i ocroti la vatra ospitală romanescă. Alții au sosit Luni dimineță în 29.

În această zi la 8 ore a. m. presidiul reuniunei, mult onor. d-n Iuliu Dan protopresbit. a deschis ședințele, care s'au ținut în școlă confesională. Cuvēntul de deschidere atât ca esență cât și ca predare a cucerit inimile celor preșenți și cu deosebire ale învățătorilor S'a adresat cătră acestia ca un adevărat conducătoriu, care scie pune preț pe ceia-ce îi conduce, și în conștiință că va fi priceput, notificând scopul pentru care suntem intruniți, a îndemnat la muncă serioasă și roditoare, prin care să ne arētăm vrednici de oficiul ne-l îmbrăcăm, și se impunem streinilor prin conduita noastră

ca pioneri ai unui popor de cultură și ordine, în împrejurările acestea, prigonit până la extrem, fără a avea altă vază decât numărul cel considerabil și însușirile lui nobile, datinile admirabile și limba frumoasă și sonoră la care ține morțiș.

Sub impresiunea acestei cuvântări în adevăr presidiale, și acoperită cu entusiastice strigări de „să trăiescă” s'a început ședința primă în un mod așa de sărbătorec și serios, încât de când participiez la aceste adunări, n'am mai vădut.

Cetindu-se apelul nominal sa constat prezența a 60 de membri; anume din protopresbiteratul Făgărașului și al Cohalmului, căci din cel al Agnitei ca de regulă, n'au participat decât 4 dîs: patru învățători, cari merită să-i însemnăm cu numele: Ioan Bonea Ioan Mișu, Zaharie Muntean și Ioan Bucnariu. Cel din urmă un veteran de peste 50 ani, învățătoriu în Sălisteat.

Ce-i drept, locul întrunirii a fost cam departe pentru unii, dar la atăta indiferențism din partea celor în despărțământul Agnitei nu ne am acceptat. ii credem că se va purcede cu totă strictetea ca cei indolenți să fie pedepșiți. Prea se întrece cu gluma. Ce ție la această părinte S. Piso? De sigur, că acești învățători nu fac cinste tractului! Căci numai trei și-au escusat absențiile.

După constatarea celor prezenți s'au ales comisiuni de câte trei membri pentru cenzurarea rapoartelor, apoi s'a cetit raportul comitetului central. Din acest raport este evident că reuniunea în decursul anului scolar trecut, a funcționat în regulă, cu regretabila excepțiune, de altcum permanentă a despărțământului Agnita. Anume: despărțământul Făgăraș, sub presiunea N. Aron preot Galați, a ținut două adunări generale. Una în centru și alta în comuna Sămbăta inferioară. În aceste adunări generale s'au pertractat 10 obiecte pedagogice, disertațiuni, tractate și exerciții în prelegeri practice și apoi alte lucrări administrative. Despărțământul Cohalm a ținut o adunare generală (a doua nu s'a putut ține din cauză bine-cuvântată) în Cohalm, în care s'a pertractat 7 lucrări pedagogice și alte administrative. Despărțământul Agnita a ținut nici o adunare generală, despre ce voiu raporta mai jos. După cetire acest raport s'a predat spre cenzurare.

A urmat raportul cassariului: din acest raport se vede, că cesiunea financiară a reuniunii încă a luat un avânt îmbucurător, în cât privește despărțământele Făgăraș și Cohalm. Anume desp. Făgăraș în decursul anului tr. scol. a încasat tacse 37 fl. 50 bani gata; ear din restanții, prin subscrierea de obligații 40 fl. prin urmare suma 77 fl. și 50 cr.; rămânând restanții numai 35 fl. În despărțământul Cohalm suma restanțiilor încă e numai 35 fl. și sperăm că sub ingrijirea presidentului, a M. On. D. N. D. Mircea protopresb. în acest an se va regula afacerea.

În despărțământul Agnita, cesiunea cassei stă splendid; restază la fondul reuniunii numai cu suma de 204 fl. scris: două sute și patru floreni.

Bani gata dispune însă reuniunea de 236 fl. 34 cr. depuși spre fructificare. Raportul după cetire s'a dat spre cenzurare.

Urmând raportul bibliotecariului e evident, că bibliotecă numără 232 opuri, în cea mai mare parte de cuprins pedagogic, istoric și bisericesc. În decursul anului ca și în anul trecut s'au legat mai multe opuri.

Pertractându-se acestea a urmat la ordinea ției un raport prea interesant, anume: „raportul despre neglijarea afacerilor în despărțământul Agnita”. Mă rog a fi scusat, dacă la acest punct mă voiu opri mai mult. Este și de lipsă.

De vre-o cinci ani încôce, afacerile în acest despărțământ au început a

stagna, pe lângă tôte sfortările comitetului central de a aduce lucrurile în ordine. În fie care an comitetul se plângea în raportul său cătră adunarea generală și apostrofa indiferențismul; dar fără nici un rezultat, afară de acela, că membrii din acest despărțământ au dat o declarațiune subscrisă de toți căți au fost prezenți la adunarea de acum doi ani, prin care declinau dela sine ori ce învinuire și aruncau cu mare dreptate tot rēul asupra persoanei președintelui.

Dar și în urma acestui pas, rēul în loc de a descrește a crescut în așa grad încât în anul scolar 1892/93, presiunea acestui despărțământ M. O. D. Sabin Piso a rupt ori ce legătură cu comitetul central: a ignorat repețitele șrecercări a ținē adunările generale, și la 12 esibite ale acelu comitet n'a răspuns nemic.

Urmarea naturală a fost că comitetul central, în ședința dela 29 Octobrie a aplicat fața de dl președinte Șul 92 din regulamentul afacerilor interne care sună: „dacă președintele desp. nu răspunde la două recercări repetite (er nu la douăsprezece) ale comitetului central, se consideră de demisionat și se iau pașii necesari spre substituire, până la procsima adunare a desp.” Așa a urmat comitetul central, a substituit de președinte pe parochul Ioachim Păreșu. Dar dl președinte demisionat, în cunosciniță fiind de acest concludiune și degrabă conchiamă adunarea generală a desp. pro. 23 Nov. demisionază însuși, precum și pre comitetul desp. se face constituire nouă, alegând de președinte pe parochul G. Borza; er protocolul ședinței de constituire, nu-l subscrie. nici președintele adhoc, ci un membru cu titlul de vicepreședinte, care a declarat, că a subscris hârtie golă, căci nici nu fuse la ședința dela început.

Ce era să facă adunarea generală din cesiune? N'a anulat protocolul, ci la propunerea secretariului, ales în comisiunea cenzurătoare: a luat cu plăcere la cunosciniță, constituirea despărțământului, pe deplin incredințat fiind ca sub conducerea părintelui Borza se vor regula afacerile, căci la din contră, nu rămâne alta decât să cerem desmembrarea acestui despărțământ dela reuniunea noastră.

Le scriu acestea numai cu cugețul curat ca lucrurile să se îndrepte și să scăpăm de atâtea neplăceri, câte ne-a cauzat această afacere.

Tot în prima ședință s'a cetit raportul comitetului central în privința primirii definitive a regulamentului afacerilor interne. Acest regulament s'a desbătut în adunarea din 1892, dar la propunere, sa distribuit la despărțământ, ca să-l cenzureze în adunările generale și observările să le comunice cu comitetul central ca acesta să le pună la desbaterē în adunarea generală districtuală. Cenzurându-se deci, acest regulament § de § după unele modificări s'au primit și s'a însărcinat comitetul central al asterne Prea Veneratului consistoriu spre aprobare.

În ședința a doua, 3 ore p. m. membrul Ioan Bonea a predat tema: „Comuna” prelegere practică din drepturile și datorințele civile. Prelegetoriul a luat mai mult cunoscinițele geografice și de aceea a fost puțin succésă. Au luat parte la critică: membrii N. Pulca, care o a preles a două ore, în fond tot acel material, numai în formă mai corespunșătoare, apoi D. Chiujdea, G. Cantor, Ioan Berescu și N. Ludu.

Nereușita acestei teme, a dat ansă la concludiune: comitetul central se însărcinază ca, întreg materialul ce e de a se propune din acest studiu în școlile populare să l împărțescă în lecțiuni și pe lângă o dispozițiune detaiată a lucrării, să-l distribue la diferiți membri spre al prelucra până la procsima adunare generală.

Tot în această ședință conform pct. 10 din programa Ioan Urs a predat „primirea elevilor începători în prima ție de școlă. Tema în o parte a fost bine predată, er cealaltă parte, a completat-o preste asceptare bētrânul învățătoriu Bucur Gălbincea, care în urma prestațiunilor, era aprôpe să fie aplaudat.

Cu acestea s'a finit ședința a doua și din sala de învățământ ne-am mutat în sala cea mare a edificiului scolar, unde ni sa pregătit o surprinsă neasceptată.

Comuna această mărginașă, pôte servi de model la comune din centruri romănesci. N'ai decât să admiri pe conducătoriul aceste comune părintele I. Mircea, care cu întręga sa familie și cu învățătoriu de acolo a putut avēta poporul, pe care numai o comună îl desparte de comitatul Odorheiului, la un nivel, care te pune în uimire: biserică frumos împodobită, școlă cu etagiu, tinerime cultă, bibliotecă scolară cu sute de opuri de valoare, fond la bibliotecă cum nu știu pe unde am găsi, bină nouă pentru producțiuni teatrale, în fine lucruri pe cari nu le poți din destul lauda.

Ētă surprinsă. Tinerimea jună sub conducerea d-șorei Eugenia Mircea și a învățătorului a dat o producțiune teatrală cu așa succes, încât am rămas încantați. S'au jucat piesele: Cinel-Cinel și Vivandiera și s'a cântat, în cor unele poesii naționale, care la atâtea ne-a adus, că la căderea cortinei spontan, publicul asistent a erumpt cântând: „Deșteptate”.

Despre această voiu scrie sub alt titlu mai târziu.

După producțiune a urmat e cină comună — din bucate de post — servită în școlă de cătră membrii din familia părintelui local Mircea, și comitetul parochial, în fruntea căroră, ca și la alte întreprinderi — se mi se erte că spun — stă d-șora Eugenia Mircea și d-na preotésă, încât ne-a deobligat pe toți. Am ție bucate de post, dar ce bucate? supă de pesce, mazere icre, masline, sardele, friptură de pesce, prune ferte și prăjituri, apoi vin cât o jumătate de litră de personă, tôte pentru bagatelul de 30 cr. Serviciu de model. Nici toastele n'au lipsit: Dl președinte a închinat pentru I. P. S. Dl arhiepiscop și metropolit Miron Romanul, apoi sau mai tostat pentru Prea Vener. Consistoriu, pentru d-l referent scolar. etc. etc. Și până când eram la masa toastele se peronda cu cântecele esecutate de corul tinerimei locale la olaltă cu învățătorii. Apoi bucate de post încôci, bucate de post în colo, dar ne jucate n'au scăpat, după-cum voiu serie sub alt titlu.

A doua ție 30, sărbătore bisericăscă fiind la 8 ore cu pietate ne am concentrat toți în sf. biserică, unde serviciul divin s'a celebrat de cătră, preoții: Nicolau D. Mircea protopresbiter, Ioan Mircea preot local, I. Predoviciu preot Merchiaș și Toma Bârșan preot Criș. Învățătorii, bunul și cucernicul popor din Cața, și compatrioții sasi au umplut fo:mal biserică, ascultând cu pietate cântările liturgice esecutate așa de frumos de corul învățătorilor. După aceea a urmat parastas pentru neuitații reposați: metropolitul Andreiu, și profesorii Ioan Popescu și Dr. I. Crișan. Vērf la tot actul ceremonial l'a pus părintele protopop Mircea, prin un cuvēnt memorial despre metropolitul Andreiu, care ne a sters lacrimi de durere pe momentul marelui reposat. Și la scrierea acestor rēnduri me pētrund fiori aducēndu-mi aminte de cele rostite de acest prea demn conducătoriul al tractului Cohalm. Când după această vorbire s'a intonat „in veci pomenirea lui” toți cei prezenți își stergeau lacrimile și își dau si lîntă a năduși suspinele.

Fie-i neuitată memoria marelui Metropolit, a cărei ție o am celebrat în un mod așa de sărbătorec.

În ședința următoare și ultimă, care s'a deschis la 1 oră p. m. membrul Ioan Bănut a preles lecțiunea practică „Cunoscinița banilor noi! cu un succes rar obținut pe terenul lecțiilor în adunările noastre. I-sa esprimat mulțămītă protocolară. Succesul temei se pôte atribui și faptului că a avut lecțiunea fôrte bine lucrată în scris, care s'a acluat la protocol li gratulăm.

Tot asemenea bine s'a produs și membrul I. Mișu cu disertațiunea: „Activitatea apostolului Pavel”, care s'au d t spre critică lui I. Berescu.

În fine s'a pus la ordinea ției referada comisiunilor, cari cenzurând rapôrtele, a propus, er adunarea generală a decis ca comitetului central, secretariului, casariului și bibliotecariului aflându-se tôte în regulă să li se dea absolutoriul și să li se esprime mulțămītă protocolară. Apoi la 5 1/2 ore séra s'a închis ședințele și cei mai mulți din membrii au plecat spre casă încă în aceeași ție ducēnd cele mai bune impresiuni și mai scumpe suveniruri despre buna primire, îngrijire și petrecere, ce li-sa făcut în această comună.

Din încrederea tuturor, esprim și pe această cale mulțămītă părintelui Mircea și stim. familie, d lui învățătoriu I. Urs, și tuturor parochienilor din Cața, pentru primirea căldurosă, cu care au fost îmbrățișați

Secretariul

PARTEA SCIENTIFICĂ ȘI LITERARĂ.

Țera noastră.

Descriere populară a Ardélului

de

Silvestru Moldovan.

(Urmare.)

Dela Râșnov mergēnd mai departe spre mēdăși și lăsând Zernescii la drepta sosim la pasul Branului. Ținutul, strimtorat între munți, devine colinos, ici-colo cu stânci pe de laturile călei. Într'un loc stâncile se apropie de olaltă, așa că numai calea și un mic riuțel, riuțelul Turcu care curge alături, își au loc printre păreții lor. Aici pe un colț de stâncă, cu cōatele prețipite, se nalță un vechiu castel, er la pōlele ei se află edificiile de vamă și câteva case private. Este Branul și castelul este fala și podōba de odinōră a pasului, castelul Branului, un adevērat ideal de castel de cavaleri. Și într'a devēr el își are originea de pe timpul cavalerismului. Primul lui fondator a fost un cavaler german, Dietrich, și după numele acestuia s'a numit nemșesce Dietrichstein. La început după cum se crede castelul a fost făcut de lemn, er mai târziu după ce cavalerii germani au fost alungați din hotarele Țeri-Bârșei, sasi din Brașov au zidit în locul acesta la anul 1377 un castel de zid, care apoi s'a numit nemșesce Turtzburg (Törzburg), dela riu Turcu, ce curge pe lângă el. În forma de acum a fost zidit la anul 1608, ceea-ce ne arată o înscripție de de-asupra intrării, trecēnd și de atunci prin mai multe schimbări și renovări.

Castelul se află încă în stare bună și e locuit. El e zidit în parte în stil gotic, în parte în stil bizantin și avea o înfățișare înpunătoare, cu turnuri nalte și bastiōne. În anul 1878 însă brașovenii l-au predat statului, care l-a transformat și întocmit pentru scopuri militare, rățezându-i turnurile și lipsindu-l de forma lui frumoasă de mai nainte. Acum este érăși proprietatea orașului Brașov, dar a rămas în forma ce ii s'a dat la 1878, în locul turnurilor nalte avēnd coperișe jōse, și totul întocmit fără gust, cu o înfățișare de casarmă.

Curtea castelului este mică și asemenea sunt mici și odăile, ce o încungioră. În castel este o fântână adâncă, săpată în stâncă și o temniță întunecōasă și scundă.

sub bolta căreia în vécurile trecute multe victime chinute și-au închis ochii pe vecie.

Ca o reminiscență a acestor vremuri crude a rămas și există la popor credința, că în nopți întunecoase, când castelul e cufundat în tăcere, „fântâna castelului“, luând înfățișări tainice, scote bocete triste și înfrigorătoare, la cari răspunde soția s'a buha de pe stânca Măgura, din apropiere, arătându-se și ea în diferite figuri fantastice, tânguindu-se și jălind nenorocitele jertfe ale trecutului.*)

În jurul castelului, din sus și din jos de el, se află 10 comune, **) cari mai înainte formau toate la oaltă, dimpreună cu castelul o comună, sub numirea generală de Bran. Numele acesta este slavon și însemnează loc strimț sau pörtă; el s'a dat întâi strimțorei din prejma castelului, care într'adevăr este o mare pörtă naturală. Pe urmă s'a numit și castelul cu acest nume, pe când numele corespunzător Pörtă, de origine română, s'a dat comunei din apropiere. pe al cărei teritor se află castelul.

În pasul Branului până la 1836 era numai un oficiu de vamă, la castel. Pe la anii 40 s'a înființat și la granița o vamă, la locul numit „Cruce“, apoi mai târziu s'a sistemizat pentru timpul de vară încă un oficiu de vamă, la pölele muntelui Guțan.

(Va urma.)

*) Veđi: Esecursiuni pe munții Ţerei-Bărsei și ai Făgărașului, de Ioan Turcu, în „Gaz. T.ans.“ nr 110, din 1893.

**) Aceste sunt: din jos de castel Pörta (Bran) Sohodol și Predel din sus de castel până la graniță Șimonul, Moeciul de jos cu cătunul Cheia Moeciul, de sus Fundata, Șirnea, Peșterea și Măgura.

Bibliografic.

Scöla poprală, organ ped. didactic al reuniunii învățătorilor români gr. cat. din jurul Gherlei. Apare odată pe săptămână, Joia. Redactor: Ilariu Boroș. Prețul de abonament: pe an 3 fl. pe 1/2 1 fl. 50 cr. Nr. 30 (anul II) dela 18 Ianuariu 1894 are următorul cuprins: Învitare de prenumerațiune, Scöla și organele pedagogice. Învățământul public în România. (urmare). Ce pedepse sunt apli-abile în scöla, conform cu starea actuală de cultură și cu scopul învățământului? (continuare). Învățătorii pöte deveni om de specialitate numai prin studiu continu. (urmare). Diverse.

— Un nou roman de Carmen Sylva.

De curënd a apărut un nou roman al regiunei României sub titlul: „Robia de la Peleş“ Diarul „Figaro“, vorbind de această prețioasă carte, dice între altele:

„Peleşul e un torent, care isvorăște din creasta Carpaților și merge din albie în albie, să se verse în Dunăre.

„Construcția palatului regelui a șimbat puțin cursul torentului, pe care imaginația autoarei l'a însuflețit, căruia vorbește Ea, prevestindu-i toate fericirile și toate nefericirile vieții Sale. Dacă starea sănătății a făcut pe regina României să nu mai străbată locurile, cari sunt așa de scumpe, n'a putut însă ca să înlăntuească spiritul seu, care sböră peste toate locurile cele mai vesele ca și cele mai triste.“ Și valorosul organ francez termină dicënd: „Robia de la Peleş“ e o carte de valöre literară, eșită de la un suflet curat poetic și care va fi apreciată de toți aceia, cari știu să aprecieze.

Nr. 535

[2] 3—3

CONCURS.

Pentru ocuparea postului de paroch în parochia vacantă de classa a II-a Voila, în protopresbiteratul Făgărașului, se escrie concurs cu termin de 30 de zile dela prima publicare în diariul „Tel. Rom.“

Emolumentele împreunate cu acest post dau suma de 484 fl. 50 cr. v. a.

Concurenții au a-și așterne suplicele lor instruite conform legilor în vigöre subsemnatului oficiu protopresbiteral până la terminul susindicat.

In conșelegere cu comitetul parochial concernent.

Făgăraș, 12 Decembre, 1893.

Oficiul protopresbiteral gr. or. al Făgărașului.

Iuliu Dan, protopresb.

Nr. 800/1893

[9] 2—3

EDICT.

Ioan Circa din Cernatul Săcelelor care de trei ani a părăsit cu necredință pe legiuita sa soția Maria Moldoveanu din Satulung, și nesciindu-së ubicațiunea lui, să citează prin această ca în termin de 6 luni să se prezenteze înaintea subscrisului for matrimonial, căci la din contra procesul divorțial intentat de muierea lui, să va decide și în absența lui.

Scaunul protopresbiteral gr. or. al Brașovului ca for matrimonial Brașov, în 5 Novembre, 1893.

Ioan Petric, protopresbiter.

Nr. 646/893

[8] 3—3

EDICT.

Marina Dumitru Gonța gr. or din Brașov, carea de 5 ani a părăsit pe legitimul ei bărbat Constantin Govna gr. or. tot din Brașov, fără a să sci unde petrece, să citeză prin această a să presenta în termin de șese luni înaintea acestui for matrimonial Conform rezoluțiunei Prea Veneratului cons storiu archidieceșan ddtö 10 August a. c. Nr. 4856 B. la din contră procesul intentat de actorele, să va pertracta și decide și în absența ei.

Brașov, în 29 Novembre, 1893.

Forul matrimonial gr. or. de I instanță al tractului Brașov.

Ioan Petric, protopop.

Fên de vëndare

pentru 1000 de oi să află pe domeiniul Francisc Conte Normann în Păucea (posta Mediaș, comitatul Ţernava mică). Fênul se pöte consuma acolo pe hotar. (252) 3—3

Mersul trenurilor pe liniile orientale ale căii ferate de stat r. u. valabil din 1 Octobre 1893.

Table with train schedules for routes: Budapest - Predeal, Ghiriș - Turda, Careii-mare - Zelău, Sighișöră - Odorheiu.

Table with train schedules for routes: Budapest - Arad - Teiuș, Budapest, gara de vest - Orșova - Verciorova, Cucerdeia - Oșorheiu - Reg. s.ș., Arad - Timișöra, Simeria (Piski) - Petroșeni - Lupeni.

Nota: Örele însemnate în stânga stațiilor sunt a se ceti de sus în cele jos, însemnate în dröpta de jos în sus. Numerele cele grase însemnă örele de nopte